

Rozhovor s pamětníkem

téma: Pozdní léta komunismu a sametová revoluce

Věk: 49

Sociální původ: úřednická rodina

Vzdělání: vysoká škola

Bydliště: Praha

Postoje: levicově smýšlející

Máte nějakou politickou zkušenost ze 70. a 80. let? Co jste v této době očekával? Jak jste se tehdy stavěl k režimu?

Jediná má skutečná angažovanost v té době byla ve Svazu mládeže. V této době jsem věřil v to, že režim je udržitelný a reformovatelný. Ve skutečnosti jsem – a v tom jsem myslím nebyl sám – očekával výrazné zlepšení životních podmínek a uvolnění atmosféry. Koncem 80. let totiž byla v SSSR přijata perestrojka. U nás měla bohužel jen malou odezvu, ale to neznamená, že to nevzbudilo očekávání změny a lepšího výhledu do budoucna.

Co se zde a jinde v průběhu 80. let změnilo?

Myslím, že se především celkově zlepšilo zásobování. Ruku v ruce sem s tím pronikala zahraniční kultura, i ta západní. Byla taky částečně omezena cenzura a obměnily se exekutivní složky státní moci. Konečně se začalo mluvit, resp. se začala zvyšovat veřejná informovanost o disentu – to souviselo s koncem 80. let, kdy byly pořádány různé akce organizované disentem, to znamená akce lidové neposlušnosti. Co se zahraničních událostí týče, tak významný byl samozřejmě rok 1989, tedy začátek rozpadu socialistického bloku. V Rumunsku svrhli a zastřelili Nicolae Ceaușeșca a jeho manželku. Také se strhla Berlínská zeď v Německu. Z mého pohledu ztrácí v tomto období komunistická strana své výsadní postavení.

Jak to bylo s vaším osobním životem a jaký vztah jste měl tehdy k politice?

Byl jsem mladý a ženatý. Taky jsem byl spokojený v zaměstnání a žil jsem normální, klidný život. Politiku jsem v té době sledoval hodně, určitě jsem se jí vnitřně zabýval a hodně o ní diskutoval.

Jaká byla atmosféra roku 1989, co si pamatujete z demonstrací a jaká byla vaše očekávání?

První významná akce v roce 1989 byl zřejmě Palachův týden, to bylo v lednu. Tehdy poprvé jsem se setkal s násilným potlačením demonstrace. Pamatuji si, že demonstrace se rozháněla mimo jiné slzným plynem, i když jsem se této ani jiné demonstrace osobně neúčastnil. Pořád u mě přetrvávala nedůvěra ve změnu, která se opírala o zkušenosti s Pražským jarem (samozřejmě ne osobní, ale všichni jsme věděli, jak to „minule“ dopadlo). Další velká akce byla 28 října (*předtím to byly ještě rozháněné demonstrace k výročí 21. srpna, pozn. red.*). Ta byla rozehnána vodními děly a já ještě pořád nevěřil, že se alespoň něco změní. A pak samozřejmě přišel 17. listopad. V pátek jsem odjel mimo Prahu, nevěda o velkých věcech, které se měly dít. Sobotu a neděli jsem strávil přikován u televize a sledoval jsem, co se to zase děje. Hlavně si pamatuji, že všechna divadla stávkovala. V neděli už jsem byl zase v Praze a v pondělí šel do práce. V práci už se objevily první horké hlavy.

To znamenalo?

Byl to čas, kdy se všichni rozhodli mluvit do všeho. Nikdo nepracoval a místo toho se rozebíraly např. vyhazovy všech komunistů z pracovních funkcí, zahazování partajních legitimací a podobně. Organizovalo se různé svolávání schůzí. Na nich se řešily tak absurdní otázky jako: „Jestli se do

sedmi dnů nevyřeší smrt studenta na demonstraci, zahájíme generální stávkou...“ a dělala různá jiná rozhodnutí, která samozřejmě nemohla mít na politickou ani jinou situaci žádný dopad. Tehdy jsem poprvé měl opravdový strach z občanské války. Myslím, že spousta lidí si neuvědomovala, jak blízko jsme od ní byli, když všechny Lidové milice čekaly v pohotovosti. Určitě jsem byl jak vnitřně, tak svými proklamovanými názory proti všem těmto nesmyslným návrhům. Praha byla v té době tak polepená plakáty, lístečky a pomalovaná hesla, že si to nedovedete představit. Všude byla jak vtipná, tak vážnější odsouzení režimu. Pamatuji si na jeden vtip od Jiráňka, kdy si povídají dva pánové a oba mají otisk podrážky na zádech. A jeden říká druhému: „To je škoda, že ze strany se nedá jinak vystoupit...“

Kdo byl pro vás nejdůvěryhodnější a kdy jste měl pocit, že došlo ke zlomu?

V té době se nejvíc ozývalo volání např. po návratu Dubčeka, Smrkovského (*respondent se mylí, Josef Smrkovský zemřel v roce 1974, pozn. red.*) a Černíka, ale pro mě byla nejdůvěryhodnější postava Adamce, který si první podal s disidenty ruce. Dubčeka jsem vnímal jako třtinu a figurku. Později se samozřejmě objevil i Havel. Na toho jsem měl takový názor, možná nepodložený. Víte, už v listopadu se začaly objevovat velké, barevné plakáty: „Havel na Hrad!“ a bylo vidět, že jsou především z ciziny, jelikož u nás byl s tiskem takových plakátů a v takovém množství obrovský problém. Na mě to dělalo dojem, že vše to bylo připraveno napřed a moc jsem tomu celému nevěřil. Říkal jsem si, že jeho strýc byl nacista, Havel tedy sám ne, jeho otec taky ne, ale byl jim sebráný všechno majetek, a to velký, prostě jsem si říkal: „Jak tenhle člověk může mít vůbec rád tuhle zemi, která mu všechno vzala a ještě ho zavřela? Jak jí může vládnout?“ Celý další týden byla na Václavském náměstí stotisícová demonstrace a ještě na konci týdne nebylo rozhodnuto o milicích, takže tehdy jsem měl z té občanské války ještě opravdu velký strach.

Demonstrace a nepokoje se po tomto týdnu začaly rozšiřovat i do jiných měst, začaly stávky vysokých škol (pondělí, úterý), potom i středních. O týden později – sobota, neděle – se sešlo přes dvě stě tisíc lidí na Letné. Pamatuji si, že bylo pěkně a ty obrovské davy, které opravdu chtějí komunisty svrhnout. Ještě pořád jsem nevěřil, že to celé k něčemu bude. Na mě to byla moc velká anarchie, přesto už byla cítit síla lidí a velká vůle ke změně. Zkrátka bylo jasné, že se všechno změní. Osobně jsem s tím stejně nesouhlasil a vnitřně se s revolucí neztotožnil. Během tohoto týdne se ustanovilo Občanské fórum, a jak je v Čechách zvykem, všude na pracovištích vyrůstaly jeho buňky. Na našem pracovišti se jeho vedení ujali, jak se říká, samí „nemakačenkové“ a „lemplové“. To jenom podpořilo moji nedůvěru v celou tuhle velkou změnu.

Jakou roli v tom všem sehrály sdělovací prostředky?

Dobrou roli podle mě odehrála Československá televize (tehdy jenom veřejnoprávní 1, 2), která měla umírněné, z obou stran vyrovnané zprávy. Myslím, že výrazně nestraničila ani komunistům, ani demonstrantům a nešířila žádné panické zprávy. Naprosto splnila svůj účel a připadala mi tehdy za dlouhou dobu skutečně objektivní.

Jaký byl a je váš postoj k revoluci?

Určitě jsem ji tehdy vnímal negativně. Nebyla to pro mě pozitivní změna. Můj názor vždy byl, že je lepší žít skromněji, třeba i bez možnosti vycestovat, a mít své jistoty, jako bezplatné vzdělání a zdravotnictví. I dnes pochybuji o pozitivě této změny. Přinesla určitě celou řadu kladů: otevřeli jsme se světu, zrušila se cenzura, lidé se nemusí bát, jak myslí, a vydobyli jsme si jednoznačné prvky demokracie, ale nevýhod je také celá řada. Myslím, že všechno se přepočítává na peníze, část lidí v republice má vážné existenční problémy, dostal se sem mezinárodní zločin a drogy. Celkové poměry jsou určitě úplně jiné než předlistopadové.

Vzpomínky:

Byla to doba plná absurdit. Všem se například říkalo soudruhu, soudružko a někteří lidé si na tom dokonce osobně zakládali. Přesto ještě na vysoké škole existovali profesori, kteří se dokázali naštvat, když jsme jim neřekli: „pane profesore“.

Občanské fórum se tehdy zastávalo proti komunistickému vedení v podnicích. Někteří mí přátelé taková fóra vedli. Všichni věděli, že bych do fóra nevstoupil, ale přesto chtěli radu, jak takové fórum řídit, a já jim jako kolega poradil. Nikomu to divné nepřišlo.

Když demonstrace už trvaly několik dní a ty serióznější proslovy a řeči odezněly, lidé na Václavském náměstí ještě pořád stáli. Pamatuji si, že už se potom objevovaly příspěvky i z výšky koňské sochy svatého Václava jako: „Já sem ze Sananic a tam vedoucí prodeje krade!“ Dav na to v odpověď: „Fůj vedoucímu prodeje!“

Jednou jsme seděli v klubu spisovatelů se známými a povídali si. Pod okny proudily davy lidí na Václavák a my je pozorovali. Tu se zvedl jistě již značně podroušený pán a povídá zvýšeným hlasem: „Volové, víte, že za oknama jdou dějiny?“ Chvilku bylo ticho a potom se někdo se zvedl a ostentativně zamkl dveře. Celý klub se smál.